

VAN GROTE INSPANNING NAAR ONTSPANNING

DOOR KLAAR VAN DER LIPPE EN BART STUART

Kunstenaars Klaar van der Lippe (Leiden, 1961) en Bart Stuart (Tholen, 1972) werken sinds 2005 samen in de X-Helling op het buitenterrein van de NDSM. Met hun conceptuele, toegeweide kunst gaan ze een dialoog aan met de plaats waar ze zijn. Hier reflecteren ze op de processen achter de transformatie van de NDSM in de afgelopen jaren en bieden ze een blik op een mogelijke toekomst.

Na de roemruchte periode van scheepsbouw raakte onze werf midden jaren 80 in onbruik. Het gebied verwilderd. Scharrelaars, boefjes en kunstenaars nemen bezit van het terrein: spontane ontwikkeling zonder plan of toestemming. Wilde natuur vecht haar weg tussen de spleten in het beton. Fazanten lopen tussen heuvels van vervuilde grond. Kunstenaars nemen bezit van werkloze ruimtes onder de hellingbanen. De tussentijd krijgt vorm en kan gedijen.

In het jaar 1999 staat een paginagrote advertentie in het Amsterdamse krant het Parool. De gemeente Amsterdam daagt mensen en initiatieven uit met de vraag: Wie maakt het beste voorstel voor de invulling van de scheepsbouwloods op het voormalige NDSM terrein? Uit deze prijsvraag wordt Kinetisch Noord geboren. Met dit initiatief ontwikkelt de gemeente Amsterdam haar nieuwe beleid. De NDSM wordt zo het eerste 'flagship' van de creatieve stad.

In de grote loods ontstaan creatieve- en betaalbare werkruimtes. Bevolkt door ambachtsmensen en kunstenaars die zelf aan de slag gaan. Van consument verander je in auteur. De werf heeft dagelijks ook veel bezoekers die genieten van de creatieve activiteiten. Ook van kijken naar maken wordt je blij. Na 17 jaar zitten er nu creatieve ondernemers, juristen, coachingsadviseurs; websitebouwers, designers, kortom de creatieve klasse. De 'creatieve stad', zo goed geframed in 2001 door Richard Florida*, krijgt hier gestalte. Wij krijgen nieuwe bureaus zoals MTV en later Redbull. Ondertussen worden de festivals steeds commerciëler en grootschaliger. Het 'state-led gentrification process' actief ingezet door de stad, drukt in het hele gebied de arme mensen en kwetsbare ondernemers zonder pardon weg. Niet zo leuk.

De enige overgebleven toren kraan is met overheidssubsidie opgeknappt en vervolgens geprivatiseerd tot een luxe wijk (vanaf 500 euro p/n). De werf wordt een patchwork van commerciële belangen. 'Underground' en subcultuur hebben op het buitenterrein grote moeite om stand te houden. Het experiment verdwijnt en het ruige, wilde gebied wordt aangeharkt. De fazanten maken plaats voor witte Range Rovers.

Na de herontwikkeling van de vier grote loodsen zijn nu ook de beide scheepshellingen aan de beurt. Onze studio's in de X-helling worden

'een project' van ambtenaren. Het uitgangspunt is renovatie met behoud van creatieve functie en karakter. Het dak gaat dienen als podium voor commercieel vermaak en ontspanning. De weerbarstige stoere monumenten ondergaan een 'face-lift'. Er wordt gestart met de Y helling maar het valt erg tegen. Door budgetoverschrijding wordt het een boekhoudkundig probleem. Alles krijgt nu een andere dynamiek. Deze renovatie moet opeens betaald worden uit de toekomstige exploitatie van de ruimtes. Dat is even slikken... weg behoud van karakter! Moeten wij ook weg?

De spontane creatieve sfeer op de verlaten werf is eerst welkom. We waren zelf de auteur. Later werden we gereduceerd tot aanjager voor de commerciële gebiedsontwikkeling. Nu moeten we ruimte maken voor de 'echte' creatieve stad: een hogere klasse die meer kan betalen. Onze plek is een merk geworden met de hoogste grondprijzen. Onze nieuwe buurman heet sinds kort meneer Hilton. De gentrificatie is voor het vastgoed bijzonder goed geslaagd. Op het sociale vlak niet. We delen onze zorgen stadsbreed. Zelfs internationaal, waar de NDSM een reputatie heeft als vrijplaats, klinken verontruste geluiden.

Afgelopen zomer is er uiteindelijk een kentering. Onze X-helling wordt in de gemeenteraad als vrijplaats beschermd. 'De pioniers die zijn overgebleven moeten we behouden, omdat ze bij een echte stad horen', is een van de overwegingen. Ondertussen is er wel nog een vergunning verleend om 22 van de laatste groep bomen op NDSM te kappen. Met een grote groep verzetten we ons heftig, maken bezwaar en winnen. Ook de bomen die vanuit ons perspectief de belichaming zijn van de tussentijd, mogen net als wij dus nog even blijven.

Waarom doen we zo moeilijk? Wat is onze zorg? We willen in een echte stad wonen, niet in een 'artist impression' van een slechte ontwikkelaar. Tegelijkertijd dienen er in de stad een aantal rechtszaken over de ADM. Ook die rafelrand moet verdwijnen. Krakkers en kunstenaars worden ontruimd alsmede een alternatieve manier van leven in de stad. Je voelt dat de stedelijke stolzuiger aanstaat en op alle vlakken de stad wordt klaar gemaakt voor de 3e gouden eeuw, met als auteur: het Grote Kapitaal.

R>A>M>P> IN X-HELLING

We beslissen; onze aanwezigheid in 'the extra time' wordt een studie. Door 'Post-gentrification action research' leggen we vast wat er met ons en om ons heen gebeurt. Daarbij sparen we onszelf niet. Het kwam toch allemaal zover omdat de kunstenaars het zo leuk hebben gemaakt... Wat is onze eigen verantwoordelijkheid? We hebben de afgelopen 20 jaar een archief

aangelegd van de ontwikkeling en het aanhaken op weg naar de esthetisch steriele werf. Alle stedenbouwkundige plannen met de commerciële brochures met NDSM vastgoed porno. Dat archief gaan we actief delen. We vragen wetenschappers en internationale gasten te reflecteren op dit proces vanuit het archief. Wat gebeurt er na de gentrificatie met de leefkwaliteit in het gebied? Voor WIE is de werf? Komt er ook een einde aan het ontspannen?

FROM LABOUR TO LEISURE... AND THEN WHAT?

Het transformatie proces van vervuilde grond met zware industrie naar organische ontwikkel-fantasiën is bij ons constant onderwerp van onderzoek en reflectie. Zwaar werk in vieze overalls wordt extreem ontspannen in witte kleding.

Symbolisch voor wat er aan de hele IJ-oever gebeurt. De stad lijkt hierbij ook de vrije geest te hebben ingewisseld voor de vrije markt. Door de oogbaren zien we een eindbeeld opdoemen met veel dure stenen en hekken, monocultuur binnen gated communities.

TO CASH WORDT TO CARE.

'Niet bang zijn' om een overheersende kracht uit te dagen is een kenmerk van de werf. Het zit in de grond, in de haarvaten van al het geroeste ijzer. Denk bijvoorbeeld aan de februari-staking* van 1941, die is HIER begonnen! Wanneer wij opnieuw door onze oogbaren kijken zien we iets heel anders: De NDSM heeft een status aparte in de stad. Wij buigen hier de dominante neoliberale politiek om naar een sociaal generoos structure. Het industriële erfgoed als creatieve broedplaats gaat verdwijnen. In plaats van wordt het een leefgebied voor de hele stad! Hoe? Met sociale iconen!

In deze toekomst is ons terrein niet volgebouwd of gladgestreken, de historie spreekt hier door de betonnen bouwwerken met daarin kwetsbare levende functies. Op de 'generous wharf' hangt een cultuur van elkaar helpen en samen maken, maar ook van weerstand en verzet. Aan de Van Riemsdijkweg wordt in 2020 de eerste paal geslagen voor zo'n sociaal icoon, een groot pakhuis met sociale woningen en voorzieningen. Woongroepen organiseren daar zichzelf. Op de begane grond zijn werkplaatsen voor bewoners en bezoekers. Onze werf zelf is een groot buurthuis, een sociale broedplaats. Een icoon aan het IJ op één van de laatste open plekken in de stad, met vrij zicht op centrum en haven.

R.A.M.P. verandert samen met U, een stedelijk bijna-ongeluk in een stedelijke sociale overwinning! Zo blijven de grote blauwe deuren van de loodsen OPEN voor diverse mensen die een thuis zoeken, willen leren of moeten overleven.

R>A>M>P post gentrification action research
Bart Stuart en Klaar van der Lippe, X-helling NDSM
Contact: ramp.ndsm@gmail.com
Steun de ADM bij hun strijd om te blijven bestaan!
<https://adm.amsterdam/petition>

*1- https://en.wikipedia.org/wiki/Creative_class
*2- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Gentrificatie>
*3- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Februaristaking>

FROM LABOR TO LEISURE

BY KLAAR VAN DER LIPPE AND BART STUART

Artists Klaar van der Lippe (Leiden, 1961) and Bart Stuart (Tholen, 1972) have been working together since 2005 and have a studio in X-Helling at the NDSM-wharf. With their conceptual, committed art, they often engage in conversation with the places where they find themselves. Here, they reflect on the processes behind the transformation of the NDSM over the past years, and offer a glimpse at a possible future.

After the long glory days of shipbuilding, our shipyard falls into disuse and bankruptcy in the mid 80's. The neglected terrain turns wild. Drifters, petty thieves and artists take possession of the site: spontaneous development without plan or permission. Wild plants wrestle a way out between the gaps in the concrete. Pheasants wander between hills of contaminated soil. Artists take possession of the abandoned spaces under the old slopes. An in-between time takes shape and can thrive.

In 1999 there is a full page advert in the Amsterdam newspaper Het Parool. The city council of Amsterdam issues a challenge to individuals and groups with the question: Who can make the best proposal for a new development of the old shipbuilding warehouse (Scheepsbouwloods) on the former NDSM terrain? Out of this contest Kinetisch Noord is born. With this initiative Amsterdam is also developing a new policy; the NDSM becomes the first flagship of the creative city.

Inside the giant warehouse, creative and affordable workplaces arise. Built and inhabited by the craftworkers and artists themselves. This involves a transformation, from consumer to author. The wharf also has numerous visitors daily who enjoy all the creative activities; watching the process of making can also make you happy. Seventeen years on, there are creative entrepreneurs, lawyers, coaching advisors, website builders, designers; in short, the creative class. The 'creative city', so well framed in 2001 by Richard Florida*, takes shape here. We get new neighbors, MTV and later Redbull. Meanwhile, the festivals become increasingly larger and more commercial. The 'state-led gentrification process',* actively deployed by the city, begins to push out the poorer

people and the more vulnerable entrepreneurs in the area without mercy. Not so nice.

The only remaining crane tower is refurbished with government subsidy and then privatized to a luxury hotel (costing from 500 euros p/n). The shipyard becomes a patchwork of commercial interests. Underground and subculture struggle to maintain a presence in the outdoor terrain. The experiment disappears and the rough, wild area is tidied up. The pheasants make way for white Range Rovers.

After the redevelopment of the four large warehouses, it's time for the two old ship slopes. Our studios in the X-slope become "a project" for civil servants. The starting point is renovation that will retain the creative function and character. The roof is to serve as a stage for commercial entertainment and recreation. The uncompromising rough monuments will undergo a facelift. A start is made with the Y-slope but it turns out badly; the budget is overridden and becomes an accounting problem. This places everything in a different dynamic; the renovation must suddenly be paid back out of the future exploitation of the spaces. It's a bit tough to swallow... there goes the character! And will we also need to leave?

The spontaneous creative atmosphere on the abandoned site is welcome at first. We were the authors. Later we were reduced to pawns paving the way for the commercial development of the area. And now we should make room for the 'real' creative city: a higher class that can pay more. Our place has become a brand with the highest land prices. Our new neighbor recently changed his name to Mr. Hilton. The gentrification is very successful for the real estate. But not so good socially. We share our concerns citywide. Even internationally, where the NDSM has a reputation as a 'free space', concerned voices can be heard.

Last summer there is finally a shift. The city council passes a motion to protect our X-slope as a cultural 'free space'. Among the reasons they cite: "We must keep a place for the pioneers who are still there, because they belong to a real city." In the meantime, a license is granted to cut 22 of the last standing trees at the NDSM. With a large group of supporters we put up a strong resistance, submit objections and win. And so the trees, from our perspective the embodiment of the in-between-time, may, like us, remain just a while longer.

Why do we make such an effort? What are we worried about? We want to live in a real city, not in the 'artist impression' of a bad developer. Meanwhile, there are a number of court cases in the city about the ADM [red: another former shipyard farther out on the western edge of Amsterdam where an artists colony has been based for the past 20 years]. This rough edge too is going to be smoothed out; the artists and their alternative way of life face eviction. You can sense that the urban vacuum cleaner is on full power, and that everywhere in the city preparations are underway for the third Golden Age, with as its author: Big Capital.

R>A>M>P> IN THE X-SLOPE

We decide: our presence in 'the extra time' will be a study. With post-gentrification action research we will document what happens to us and around us. In doing so we won't escape scrutiny ourselves. Because after all, this all came about because the artists made it so attractive... What is our own responsibility? Over the past 20 years, we have built up an archive of the ongoing development and leveling out on the way to the aesthetically sterile site. All the plans and the commercial brochures with NDSM real estate porn. We will actively share this archive. We will ask scientists and international guests to reflect on this process, working from the archive. What happens after gentrification with the quality of life in the area? WHO is the wharf for? Will there ever come an end to recreation and relaxation?

FROM LABOUR TO LEISURE... AND THEN WHAT?

The process of transformation from the polluted ground of heavy industry into orgasmic development fantasy is for us an ongoing subject of research and reflection. Heavy work in dirty overalls metamorphizes into extreme relaxation in white clothes. It is symbolic of what is happening everywhere along the shores of the IJ. Here too the city seems to have exchanged the free spirit for the free market. Through our eyelashes we see a final picture rise up with lots of expensive stones and fences, a monoculture within gated communities.

TO CASH BECOMES TO CARE

But... 'Don't be afraid' to challenge the powers that be - that is characteristic of the wharf. It is in the ground, in the barrels of all the rusted iron. Think, for example, of the February strike* of 1941, that began HERE! When we look again through our eyelashes we see something completely different: The NDSM has a special status in the city. Here we are transforming the dominant neoliberal politics into a socially generous structure. The industrial heritage as a creative breeding ground will disappear. Instead it will become a sustainable habitat for the whole city. How? With social icons!

In this future our terrain is neither fully built nor tidied up; the history continues to speak through the concrete structures housing vulnerable living functions. At the 'generous wharf' is a culture of helping and making together, but also of resistance and opposition. On the Van Riemsdijkweg in 2020 the foundation is laid for one of the 'social icons': a large warehouse with social housing and shared facilities. On the ground floor there are workshops for residents and visitors. Living groups organize things there for themselves. Our wharf is itself a large community center, a social breeding ground. An icon on the IJ situated at one of the last open spaces in the city, with clear views to downtown and over the harbor.

R.A.M.P. transforms, together with YOU, an urban near-accident into an urban social victory! And so the large blue doors of the warehouse can remain truly OPEN for all the many assorted people seeking a home, wanting to learn, or needing to survive.

R>A>M>P post gentrification action research
Bart Stuart en Klaar van der Lippe, X-helling NDSM.
Contact: ramp.ndsm@gmail.com
Support the ADM in their struggle to remain!
<https://adm.amsterdam/petition>

*1 https://en.wikipedia.org/wiki/Creative_class
*2 <https://en.wikipedia.org/wiki/Gentrification>
*3 https://en.wikipedia.org/wiki/February_strike